PINTENI DACICI DIN EPOCA REGATULUI

Cristian Dima

1. Introducere.

Pintenii sunt piese de harnașament care fac parte din echipamentul individual al unor călăreți. Confecționați din metal, ei se fixează pe încălțăminte în zona călcâiului călărețului, și au un rol important pentru transmiterea unor comenzi calului, prin intermediul spinului fixat la capătul său.

Pintenii au fost utilizați de celți începând cu cea de-a doua vârstă a fierului. Într-un mormânt cercetat la Trigny (Aisne, în Franța de astăzi) s-a descoperit scheletul unui cavaler celt, având ca piese de inventar: o zăbală, falere, un pumnal, un vârf de sulică, o fibulă din La Tène-ul timpuriu, un pinten, precum și alte obiecte¹.

La Stradonitz, au fost descoperiți mai mulți pintenii, încadrați cronologic în La Tène-ul târziu. Ei aparțin mai multor tipuri și au fost confecționați atât din fier cât și din bronz. Unele exemplare au fost decorate².

Otto Tischler a emis ipoteza că aceste obiecte nu au fost inventate de către greci sau romani, ci de către barbari³. Este cunoscut faptul că în Grecia pintenii sunt menționați pentru prima dată într-un pasaj a lui Pherecrate (datat după 430 î. Chr. și conservat de lexicograful Pollux)⁴. O astfel de datare este, evident mai târzie în comparație cu perioada din care datează mormântul de la Trigny.

Așadar, s-ar părea că pintenii sunt o invenție celtică⁵, iar romanii și grecii i-au preluat mai târziu de la aceștia.

2. Aspecte terminologice.

Pentru a desemna părțile componente ale pintenilor, în literatura de specialitate sunt utilizați următorii termeni (Fig. II):

a. Pentru partea activă a pintenului, aceea care intra în contact direct cu animalul, cu scopul de a transmite voința călărețului, se folosește termenul „spin” (Fig. II/1-a).

b. Pentru a desemna cele două părți, în general simetrice ale pintenilor care cuprind călcâiul cavalerului, este utilizat termenul „brațe” (Fig. II/1-b).

c. Terminațiile „brațelor”, prin intermediul cărora se leagă pintenul la încălțăminte, sunt numite „butoni”. Aceste elemente au de obicei formă semisferică (Fig. II/1-c).

d. Dispozitivul prin care pintenii sunt atașați încălțăminteii nu are întotdeauna forma unor butoni, fiind întâlnit un alt tip de terminații ale brațelor, cunoscute sub denumirea de „antene” (Fig. II/2-d).

3. Propunere de tipologie a pintenilor de epocă dacică.

În literatura arheologică românească nu au existat, până în momentul de față încercări de tipologizare a pintenilor din epoca dacică, poate datorită numărului mic de piese cunoscut. Cu toate acestea, credem că astăzi numărul exemplarelor cunoscute este

¹ Déchelette 1927, p. 708-710.

² Déchelette 1927, p. 708-710.

³ Déchelette 1927, p. 708-710.

⁴ Déchelette 1927, p. 708-710.

⁵ Berciu 1981, p. 38.

suficient de mare pentru a întreprinde un asemenea demers, motiv pentru care propunem următoarea tipologie, realizată pe baza formei acestora.

Tipul I. Pinteni în forma literei „U”.

Într-un prim tip am încadrat pintenii din fier sau bronz, lucrați prin martelare, prin batere la cald sau prin turnare, de formă semicirculară alungită, în forma literei „U” și care sunt terminați la capete cu butoni semisferici care serveau la prinderea pintenului de încălțăminte. Acest tip are unele variante care pot fi distinse în funcție de forma și lungimea spinului.

I.a. *Pinteni cu spin conic lung* (Pl. I/1,3,7). Spinul acestui tip de piesă este lung și circular în secțiune. Astfel de exemplare se găsesc la Răcățâu⁶, Poiana⁷, Racoș⁸ și Brad⁹. Aceștia sunt confecționați din fier. Tot în cadrul acestui tip includem un pinten din bronz, decorat, de la Răcățâu¹⁰.

I.b. *Pinteni cu spin conic scurt* (Pl. I/4,5,6,8). Spinul este mai scurt și de asemenea circular în secțiune. Se cunosc la Râșnov¹¹, Răcățâu¹², Pietroasele – *Gruui Dării*¹³ și Poiana¹⁴.

I.c. *Pinteni cu spin piramidal* (Pl. I/2,9). Spinul este scurt dar cu secțiunea patrulateră. Acest tip de piesă este întâlnit la Răcățâu¹⁵ și la Brad¹⁶. Amândouă piesele sunt decorate. De asemenea, un astfel de exemplar, decorat și el, a fost descoperit pe „Cetățuia” de la Ardeu¹⁷, fiind singular în spațiu intracarpatic.

Tipul II. Pinteni în forma literei „D”.

Pinteni din fier și bronz lucrați prin martelare, batere la cald sau turnare, de formă semicirculară, terminați la capete cu butoni semisferici, antene sau în cazuri mai rare terminația este în forma literei „T”. În afara terminațiilor, acest tip de pintenii are și o altă caracteristică ce-i individualizează, anume forma și lungimea spinului.

II.a. *Pinteni având capetele terminate cu butoni și spin conic lung* (Pl. II/1-7). Spinul acestui tip de piesă este lung și circular în secțiune, asemeni celor de tip I a. Sunt atestați la Călan¹⁸, Răcățâu¹⁹, Brad²⁰, Ocnița²¹, Căpâlna²², Brașov²³, Costești - *Cetățuie*²⁴, Piatra Craivii²⁵, Măgura Moigradului²⁶, Zemplin²⁷ și Căndești²⁸.

⁶ Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15.

⁷ Vulpe et alia 1951, p. 202, fig. 22.

⁸ Costea 1998, p.96,fig.4,5.

⁹ Ursachi 1995, p. 145-146, pl. 49.

¹⁰ Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15.

¹¹ Costea 1970, fig 23/4.

¹² Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15.

¹³ Dupoi, Sârbu 2001, p. 34, fig.54/3.

¹⁴ Vulpe 1927-1932, p. 336, fig 116/10,13 .

¹⁵ Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15, Glodariu, Iarovslavski 1979, Fig. 73/19.

¹⁶ Ursachi 1995, p. 145-146 pl. 49.

¹⁷ Inedit, informație Ferencz I. V.

¹⁸ Eskenasy 1977 p. 603-604, fig. 2/a.

¹⁹ Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15.

²⁰ Ursachi 1995, p. 145-146.

²¹ Berciu 1981, pl. 12/18, pl. 30/4,7, pl 96/17.

²² Din cercetare de suprafață, mulțumesc domnului lector Cristian Ioan Popa de la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia pentru amabilitatea de a-mi pune la dispoziție piesa.

²³ Roșca 1944, p. 57, fig. 5/1.

²⁴ Daicoviciu 1972, p. 173, D.149; Glodariu,Iarovslavski 1979, Fig. 73/15-20; Gheorghiu 2005, Fig. 190/15,16.

²⁵ Berciu et alia 1965,fig.25/9-12.; Gheorghiu 2005, fig.190/13.

²⁶ Matei, Pop 2001, pl. 2/3; Macrea et alia 1961, fig. 9/3,4.

²⁷ Sârbu 1994, p.159, fig. 10/4.

²⁸ Constantin 1978, fig. 5.

II.b. *Pinteni având capetele terminate cu butoni și spin conic scurt* (Pl. II/8-12). Spinul este lung și circular în secțiune asemeni celor de tip I b. Și acest tip de pinteni, sunt mai numeroși fiind descoperiți la Costești - *Cetățuie*²⁹, Pietroasele-*Gruia Dării*³⁰, Dubova³¹, Zemplin³², Merești³³, Medisorul Mare³⁴, Răcățu³⁵, Lunca Ciurei³⁶, Tilișca³⁷, Popești³⁸, Sighișoara³⁹, Bâta Doamnei⁴⁰, Ocnița⁴¹. Tot în acest tip încadrăm și un pinten confecționat din bronz, de la Sighișoara⁴².

II.c. *Pinteni având capetele terminate cu butoni și spin piramidal lung* (Pl. III/1-3). Spinul pintelului este lung cu secțiunea patrulateră. Astfel de exemplare sunt întâlnite la Pietroasele - *Gruia Dării*⁴³, Merești⁴⁴, Răcățu⁴⁵, Poiana⁴⁶, Poiana⁴⁷, Costești-*Cetățuie*⁴⁸, Răcățu⁴⁹.

II.d. *Pinteni având capetele terminate cu „antene” și spin scurt* (Pl. III/5-7). Acest tip de pinteni este terminat la capete cu „antene” în locul butonilor. Spinul este scurt, și circular în secțiune. Ei sunt confecționați cu precădere din bronz. Astfel de exemplare au fost descoperite la Piatra Craivii⁵⁰, Căpâlna⁵¹, Costești - *Cetățuie*⁵², Poiana⁵³, Brașov⁵⁴.

II.e. *Pinteni cu extremitățile modelate în forma literei „T”* (Pl. III/8). Extremitățile acestui tip sunt alcătuite dintr-o bară în forma literei „T” cum este o piesă de la Ocnița⁵⁵.

În afara exemplarelor menționate anterior au mai fost descoperite câteva piese care nu au putut fi încadrate tipologic, datorită stării fragmentare în care se aflau, sau a deteriorării produsă în antichitate. Un exemplu este pintelul de bronz de la Jigodin (Pl. V/4)⁵⁶, care aparține probabil tipului II d., sau piesa de la Lunca Ciurei⁵⁷, care aparține probabil tipului II b. Un alt pinten care nu a putut fi încadrat exact în tipologia propusă,

²⁹ Glodariu, Iarovslavski 1979, Fig. 73/26; Gheorghiu 2005, Fig. 190/9.

³⁰ Dupoi, Sârbu 2001, Fig. 54/1.

³¹ Spânu 2003, p. 84-85, fig 1/5.

³² Kotigoroško 1995, Fig. 33/8,7.

³³ Crișan 2000, Pl. 106/2.

³⁴ Székely 1961, Fig. 10/11; Crișan 2000, Pl. 96/5.

³⁵ Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15, Glodariu, Iarovslavski 1979, Fig. 73/14.

³⁶ Teodor, 1987, Fig. 25/5.

³⁷ Lupu 1989, Pl. 27/8.

³⁸ Vulpe 1966, Pl. 29; Vulpe 1959, fig. 11/6.

³⁹ Horedt, Seraphin 1971, Pl 45/13.

⁴⁰ Gostar 1969, Fig 11.

⁴¹ Berciu 1981, Pl. 39/5.

⁴² Horedt, Seraphin 1971, Pl. 61/9.

⁴³ Dupoi, Sârbu 2001, Fig 54/2,4.

⁴⁴ Crișan 2000, Pl. 106/4.

⁴⁵ Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15.

⁴⁶ Vulpe 1966, Pl. 29; Glodariu, Iarovslavski 1979, Fig. 73/13.

⁴⁷ Glodariu, Iarovslavski 1979, Fig. 73/13.

⁴⁸ Glodariu, Iarovslavski 1979, Fig. 73/25.

⁴⁹ Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15, Glodariu, Iarovslavski 1979, Fig. 73/16.

⁵⁰ Berciu et alia 1965, fig. 25/10; Rustoiu 1996, Fig. 96/9; Gheorghiu 2005, Fig. 190/12.

⁵¹ Glodariu, Moga 1989, fig. 92/1; Rustoiu 1996, Fig 96/10; Gheorghiu 2005, Fig. 191/3.

⁵² Daicovicu 1972, D150.

⁵³ Vulpe et alia 1951, p. 202, fig. 22.

⁵⁴ Roșca 1944, p. 57, Fig. 5/3.

⁵⁵ Berciu 1981, pl. 96/24.

⁵⁶ Crișan 2000, Pl. 106/6.

⁵⁷ Teodor 1987, Fig. 25/5.

datorită absenței spinului, este cel descoperit în tumulul II al necropolei de la Cugir⁵⁸. Acesta face parte din categoria pintenilor tipului II.

Unele dintre piesele încadrate tipologic, la care ne-am referit mai sus au fost ornamentate. Așa este cazul unui exemplar de la Brad⁵⁹ (Pl. III/9), încrustat, atât pe corp cât și pe spin, cu fâșii subțiri de bronz dispuse puțin oblic pe partea superioară a pintenului. Exemplarul de la Dubova prezintă în zona de maximă curbură a pintenului, la baza vârfului opt incizii încrustate cu bronz (Pl. IV/10)⁶⁰. Un alt pinten decorat, din bronz a fost descoperit la Răcătău⁶¹ (Pl. III/7), cu un braț rupt din vechime, iar de o parte și de alta a spinului, la partea superioară, se observă grupuri de linii profilate până în apropierea butonului, care este fixat printr-un nit. Tot la Răcătău s-a descoperit un exemplar⁶² (Pl. III/2) cu spinul ornamentat cu 4 linii incizate, în poziție orizontală. Piesa descoperită la „Cetățuia” dacică de la Ardeu, este ornamentată asemănător cu cea de la Brad, cu fâșii subțiri de bronz, încadrându-se tipologic în aceeași serie, cu pintenii descoperiți în acest areal⁶³.

4. Concluzii

În Dacia, pintenii au fost descoperiți atât în contexte funerare, cât și în așezări deschise sau fortificate sau în cetăți. Unii dintre ei provin și din descoperiri cu caracter votiv. Caracterul de accesorii purtate de călăreți și rolul pe care l-au avut în strunirea cailor, precum și asocierea, în unele cazuri, cu piese de harnașament și chiar cu arme, ne indică mediul în care erau utilizați. Faptul că au fost descoperiți și în așezări, nu schimbă cu nimic concluzia potrivit căreia pintenii erau purtați de aristocrația războinică a acelei epocii. În legătură cu piesele care provin din descoperiri funerare este evidentă legătura lor cu comunitățile războinice, datorită întregului inventar al acelor complexe.

Între piesele de armament, echipament militar și de harnașament care compun inventarele funerare ale grupului Padea-Panagjurski Kolonii⁶⁴ se regăsesc și piteni⁶⁵. Din descoperiri mai vechi, cunoaștem un pinten de la Dubova, care ar putea să fi aparținut unui asemenea context⁶⁶, caz în care se datează de la începutul secolului II î. Chr. și până la mijlocul celui următor, așa cum sunt încadrate cronologic descoperirile de acest fel din Oltenia⁶⁷.

Pintenul descoperit la Călan⁶⁸, pentru care autorul cercetărilor de acolo, susține că exemplarul este de epocă romană, cum de altfel a presupus pentru întreaga necropolă, părerea noastră este că piesa este de factură dacică, fiind asemănătoare cu toți pintenii din spațiul intracarpatic. În sprijinul acestei afirmații doresc să amintesc că în urma unor cercetări mai recente s-a dovedit că un mormânt, considerat a fi de epocă

⁵⁸ Inedit, Inf. A. Rustoiu.

⁵⁹ Ursachi 1995, p. 145-146.

⁶⁰ Spănu 2003, p. 84-85, fig. 1/5.

⁶¹ Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15.

⁶² Căpitanu 1985, p. 53-54, fig. 15.

⁶³ Informație I. V. Ferencz.

⁶⁴ Aria de răspândire a grupului Padea-Panagjurski Kolonii este localizată în partea de nord-vest a Bulgariei, nord estul Serbiei și în Oltenia. El este caracterizat prin morminte Padea-Panagjurski Kolonii cu inventare specifice mai multor grupuri etnice. Definirea acestui grup a fost realizată de către cercetătorul polonez Z. Woźniak (Woźniak 1974).

⁶⁵ Zirra 1976, p. 180, fig. 4/7.

⁶⁶ Spănu 2003.

⁶⁷ Sărbu, Rustoiu 1999, p. 77-91.

⁶⁸ Eskenasy 1977, p. 603-604, fig. 2/a.

romană, aparține de fapt unui aristocrat dac⁶⁹. Deși pintenul nu este descoperit în acest mormânt, el probabil a fost pierdut, cu ocazia transportării rămășițelor războinicului incinerat, până la mormânt, sau ar putea aparține unui alt complex funerar de acest tip, încă nedescoperit. Acestui pinten, descoperit la Călan, i se mai adaugă un altul, descoperit tot în context funerar, la Cugir, în tumulul princiar, aparținând și el unui războinic⁷⁰.

Pinteni descoperiți în Transilvania, așa cum se poate observa urmărind harta răspândirii acestora (Fig. 1) ca și cel de la Dubova, aparțin aproape fără excepție, tipului II din tipologia pe care o propunem. Acest fapt ar putea sugera că piesele au pătruns în spațiul intracarpatic concomitent cu războinicii aparținând grupului Padea-Panagjurski Kolonii⁷¹.

După cum reiese din catalogul descoperirilor, în cele mai multe cazuri, cronologia pintenilor descoperiți în contexte dacice este destul de largă, și acoperă un interval de timp corespunzător secolelor I î. Chr. – I d. Chr. Din complexe datate mai timpuriu, pot fi încadrate doar piesele descoperite în mormintele de la Dubova, Călan și Cugir, însă o diferențiere tipologică în funcție de cronologia pieselor nu poate fi realizată, fapt care arată că ele nu au evoluat pe parcursul acestui interval.

Urmărind formele pintenilor descoperiți prin cercetări arheologice sau întâmplătoare, se poate remarca faptul că doar într-un singur caz (Piatra Craivii⁷²), pintenii sunt pereche, fapt ce poate sugera că aceștia erau purtați de obicei doar la un singur picior. Dimensiunile reduse ale cabalinelor utilizate în această perioadă⁷³, pledează pentru acest fenomen, fiind practic inefficientă purtarea a doi pinteni.

Analizând harta de la Fig. 1, se poate remarca faptul că pintenii încadrați în tipul I, sunt prezenți cu predilecție în zona de est a Daciei, excepție făcând exemplarul de la Ardeu.

Prezența acestui tip de piesă, în echipamentul războinicilor daci, trebuie remarcată și prin faptul că, în combinație cu zăbalele de tip tracic strunirea cailor era foarte eficientă, animalul antrenat în acest scop, probabil că răspundea instantaneu comenzilor date de călăreț.

5. Catalogul descoperirilor.

1. *Ardeu (jud. Hunedoara)*. În cetatea dacică de la Ardeu a fost descoperit un pinten, datat în sec. I d. Chr.

- piesă inedită, informație Ferencz I. V.

2. *Bâtca Doamnei (jud. Neamț)*. În cetatea dacică de la Bâtca Doamnei s-a descoperit un pinten de fier, datat în intervalul sec I î. Chr. – I d. Chr.

- Gostar 1969, Fig 11.

3. *Brad (com. Negri, jud. Bacău)*. În cetatea dacică de la Brad au fost descoperiți mai mulți pinteni. Aceștia provin de pe acropolă și se datează în același interval, sec I î. Chr. – I d. Chr.

- Ursachi 1995, pl. 49.

⁶⁹ Rustoiu et alia, 2001-2002, p. 111-127

⁷⁰ Inf. A. Rustoiu, căruia țin să-i mulțumesc pentru că mi-a pus la dispoziție desenele și fotografia piesei.

⁷¹ În ultimii ani, Aurel Rustoiu a semnalat prezența în Sud-Vestul Transilvaniei începând de la mijlocul secolului II a.Chr. a unor complexe funerare a căror analogii se situează în aria de manifestare a grupului Padea-Panagjurski Kolonii (Rustoiu 2002).

⁷² Berciu et alia 1965, fig.25/9-12.; Gheorghiu 2005, fig.190/13.

⁷³ El Susi 1996, p. 75-86.

4. *Braşov (jud. Braşov)*. În zona Braşovului s-au descoperit doi pinteni, unul din bronz şi unul din fier consideraţi de Vasile Pârvan şi Roska M. ca aparţinând celţilor.

- Roska 1944, p. 57, fig. 5/1,3;
- Pârvan, 1992.

5. *Cândeşti (jud. Vrancea)*. În timpul săpăturilor de la Cândeşti, care s-au efectuat între anii 1962-1967, s-a descoperit un atelier de fierărie, printre piesele de acolo se numără şi un pinten din fier.

- Constantinescu 1978, fig. 5.

6. *Călan (jud. Hunedoara)*. La Călan s-a descoperit un pinten din fier, în apropierea unui mormânt de războinic dac, datat după analiza pieselor din inventar, la începutul secolului I î. Chr.

- Eskenasy 1977, p. 603-609, fig. 2/a;
- Rustoiu et alii 2001-2002, p. 111-127.

7. *Căpâlna (jud. Alba)*. În cetatea dacică de la Căpâlna s-au descoperit doi pinteni, unul din bronz, datat după autori la începutul sec II d. Chr. şi unul din fier datat în intervalul I î. Chr. – I d. Chr. În afara celor doi, a mai fost descoperit un pinten din fier în urma unor cercetări de suprafaţă (Pl. V/11).

- Glodariu, Moga 1989, fig 92/1,2.

8. *Conţeşti (jud. Argeş)*. La Conţeşti s-au descoperit 5 pinteni din fier de mici dimensiuni.

- Vulpe, Popescu 1976, p. 220, fig. 4/49-53.

9. *Costeşti (jud. Hunedoara)*. În cetatea de la Costeşti s-au descoperit mai multe exemplare printre care şi unul de bronz. Şi aceşti pinteni sunt dataţi în intervalul sec. I î. Chr. – I d. Chr.

- H. Daicoviciu, *Ilirii şi dacii*, Cluj-Bucureşti, 1972, D150, D151;
- Glodariu, Iaroslavschi 1979, fig. 73/15-20;
- Gheorghiu, *Dacii* 2005, fig. 190/15,16.

10. *Cugir (jud. Alba)*. Din aşezarea dacică cercetată la Cugir, sunt semnalati pinteni confecţionaţi din fier. De asemenea, s-a descoperit un pinten, descoperit în tumulul princiar al necropolei de la Cugir. Acesta are spinul rupt.

- Crişan 1977;
- Popa 2004, p. 83-161.
- Inf. A. Rustoiu.

11. *Dubova (jud. Mehedinţi)*. La Dubova, s-a descoperit un pinten de fier, asemănător pintenilor din Transilvania, cu analogii în spaţiul celtic. Acest pinten aparţine, probabil, unui inventar funerar de tip Padea-Panagjursky Koloni sau unui inventar funerar al grupurilor de războinici scordişti. În orice caz datarea pentru acest pinten este încadrată în intervalul cronologic al sec.II-I î. Chr.

- Spânu 2003, p. 84-85 fig. 1/5.

12. *Jigodin (jud Harghita)*. În punctul „Câmpul Morii” s-a descoperit un pinten de bronz deformat din antichitate. Acesta este datat în intervalul sec. I î. Chr. – I d. Chr.

- Crişan 2000, Pl. 106/6;

13. *Lunca Ciurei (jud. Iaşi)*. Este cunoscut un pinten descoperit în Locuinţa 4, cu ocazia săpăturilor din 1981, în secţiunile I şi II. El are corpul semicircular lucrat dintr-o bară, cu secţiune de asemenea circulară, fiind prevăzut cu un spin de formă conică. Datarea oferită de autoarea descoperirii, se încadrează în intervalul 220-180 î. Chr., exemplarul provenind din mediul Poeneşti-Lukasevka.

- Teodor 1987, Fig. 25/5.

14. *Măgura Moigradului (jud. Zalău)*. Aici s-au descoperit 3 pinteni, toți de fier, de tip asemănător. Exemplarele au apărut în zona sacră a sitului, în gropi cu depuneri. Piese se datează în intervalul cronologic sec. I î. Chr. – I d. Chr.

- Macrea, Protase, Rusu 1961, p. 361-371, fig. 9/3,4;
- Matei, Pop 2001, pl. 2/3.

15. *Medișorul Mare (com. Șimonești, jud. Harghita)*. În punctul „Câmpul de mazăre” sau „Măzăriște”, cu ocazia săpăturilor efectuate de I. Molnár și Z. Székely, a fost descoperit și un pinte de fier (Pl. VI/8). Datarea acestuia este în intervalul sec. I î. Chr. – I d. Chr.

- Székely 1961, Fig. 10/11;
- Crișan 2000, Pl. 96/5.

16. *Merești (jud. Harghita)*. În punctul denumit „Dâmbul Pipașilor”, s-a descoperit din prima fază a locuirii dacice (sfârșitul sec. II – mijlocul sec. I î. Chr.), într-una din locuințe (L6), un pinte de fier. Tot la Merești a mai fost descoperit încă un pinte de fier a cărui loc de descoperire nu este specificat.

- Crișan 1994;
- Crișan 2000, Pl. 106/2,4.

17. *Ocnița (jud. Vâlcea)*. La Ocnița s-au descoperit pinteni în toate cele trei niveluri dacice din așezarea civilă. În primul nivel dacic, datat în sec. II î. Chr., s-a găsit un pinte de fier, cu spinul lung și brațele de prindere larg desprinse și terminate cu un buton rotunjit. În nivelul II, datat în sec. I î. Chr., avem doi pinteni de fier, alături de care autorul menționează că s-au descoperit mai multe fragmente din alți pinteni. În sfârșit, în nivelul III, datat în sec. I d. Chr., s-a descoperit un exemplar, confecționat din fier, de același tip cu cel care provine din primul nivel.

Pe lângă aceste descoperiri din așezarea civilă, se mai adaugă doi pinteni descoperiți pe terasa II. Primul a fost descoperit în locuința 1 de pe Terasa II (marcată „Groapa 6”) și aparține nivelului inferior IIa, iar cel de-al doilea, diferit ca tip de ceilalți pinteni descoperiți la Ocnița, prin faptul că brațele se termină cu o bară în forma literei T, aparține nivelului III.

- Berciu 1981, Pl. 39/5, pl. 12/18, pl. 30/4,7, pl. 96/17.

18. *Piatra Craivii (jud. Alba)*. În cetatea de la Piatra Craivii s-au descoperit mai multe exemplare, printre care și unul de bronz, atât din descoperiri mai vechi cât și mai recente. Aceștia sunt datați în intervalul sec. I î. Chr. – I d. Chr.

- Berciu, Popa, Daicoviciu, 1965, fig. 25/7-12.

19. *Pietroasele – Gruia Dării (jud. Buzău)*. În complexele de cult din incinta fortificației de la Pietroasele-Gruia Dării, au fost descoperite mai multe fragmente de pinteni din fier, dar și piese întregi. Datarea acestora este încadrată în intervalul cronologic (sec. I î. Chr. – I d. Chr.).

- Dupoi, Sârbu 2001, p. 34, fig. 54/1-4.

20. *Poiana (jud. Galați)*. La Poiana avem semnalati mai mulți pinteni, printre care și unul de bronz, databili în intervalul sec. I î. Chr. – I d. Chr.

- Vulpe, Vulpe 1927-1932, p. 336, fig. 116/10,13;
- Vulpe et alii, 1951, 1, p. 202, fig. 22.
- Teodor et alii 1998.

21. *Popești (jud. Argeș)*. La Popești s-au descoperit mai mulți pinteni din fier, care sunt datați în secolele II-I î. Chr.

- Vulpe 1966, Pl. 29;

- Vulpe 1954, fig. 11/6.
- 22. *Racoș (jud. Brașov)*. La Racoș au fost descoperiți doi pinteni confecționați din fier.
 - Costea 1998, p.96, fig.4,5.
- 23. *Râșnov (jud. Brașov)*. La Râșnov, s-a descoperit un pinte de fier, datat sec. I î. Chr. - I d. Chr.
 - Costea 1970, fig 23/4.
- 24. *Răcățâu (jud. Bacău)*. Au fost descoperiți 10 pinteni dintre care un singur exemplar din bronz. Corpul semicircular, arcuit, în forma literei „U” prezintă câte doi butoni în formă de calotă. Piese de la Răcățâu sunt datate în același interval, I î. Chr. – I d. Chr.
 - Căpitanu, Ursachi 1969, p. 93-128;
 - Căpitanu 1976, p. 49 -72;
 - Căpitanu 1985, p. 41-74, fig. 15.
- 25. *Sighișoara (jud. Mureș)*. În așezarea de la Sighișoara-Wietenberg, în nivelul dacic au fost descoperiți doi pinteni, unul de bronz și unul din fier. Ambele piese sunt databile în sec. I î. Chr. – I d. Chr.
 - Horedt, Seraphin 1971, Pl. 61/9, Pl 45/13;
 - Andrițoiu, Rustoiu 1997.
- 26. *Tilișca (jud. Sibiu)*. S-au descoperit mai multe fragmente de pinteni din fier, datate în intervalul cronologic I î. Chr. – I d. Chr.
 - Lupu 1989, Pl. 27/8.
- 27. *Zemplin (Slovacia)*. La Zemplin întâlnim pinteni atât în așezarea fortificată cât și în necropolă. Exemplarul din necropolă aparține mormântului 128, dacic și se datează în sec I d. Chr. Cei din așezare sunt databili în intervalul sec. I î. Chr. – I d. Chr.
 - Kotigoroško 1995, Fig. 33/8,7;
 - Sârbu 1994, p.159, fig. 10/4.

Bibliografie

- Andrițoiu, Rustoiu 1997 – I. Andrițoiu, A. Rustoiu, *Sighișoara – Witenberg. Descoperirile preistorice și așezarea dacică*, Biblioteca Thracologica, XXIII, București, 1997.
- Berciu et alii 1965 – I. Berciu, Al. Popa, H. Daicoviciu, *La forteresse dace de Piatra Craivii (Transylvanie, Roumanie)*, în *Celticum* XII, 1965.
- Berciu 1981 – D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981.
- Căpitanu, Ursachi 1969 – V. Căpitanu, V. Ursachi, *O nouă cetățuie dacică pe Valea Siretului*, în *Carpica* II, 1969, p.93-128.
- Căpitanu 1976 – V. Căpitanu, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacică de la Răcățău (jud. Bacău)*, *Carpica* VIII, 1976, p.49 -72.
- Căpitanu 1985 – V. Căpitanu, *Unelte și arme de fier descoperite în așezarea geto-dacă de la Răcățău, com. Borgești, jud. Bacău*, în *Carpica* XVII, 1985, p.41-74.
- Constantinescu 1978 – Gh. Constantinescu, *Contribuții arheologice la civilizația geto-dacică de pe teritoriul județului Vrancea*, în *Studii și Comunicări*, I, Vrancea, 1978.
- Costea 1970 – Fl. Costea, *Așezarea dacică de la Râșnov*, în *Cumidava*, IV, 1970.
- Costea 1981 – Fl. Costea, *Așezarea dacică de la Copăcel (com. Hârseni, jud. Brașov)*, în *ActaMN*, XXIV-XXV, 1987-1988, p.97-118.
- Costea 1998 – Fl. Costea, *Racoș*, în *Catalogul expoziției din Carpații Răsăriteni în lumea noilor descoperiri arheologice*, Sf. Gheorghe, 1998.
- Crișan 1977 – I.H. Crișan, *Burebista și epoca sa*, ed. II rev., București, 1977.
- Crișan 1977 – I. H. Crișan, *Lăcașul princiar de la Cugir*, în *Magazin Istoric*, 1977.
- Crișan 1994 – V. Crișan, *Așezarea dacică de la Merești (jud. Harghita). Cercetările arheologice din anii 1986-1993*, în *ActaMN*, 31/I, 1994, p.377-432.
- Crișan 2000 – V. Crișan, *Dacii din estul Transilvaniei*, Sfântu Gheorghe, 2000.
- Daicoviciu 1972 – H. Daicoviciu, *Ilirii și dacii*, Cluj-București, 1972.

-
- Déchelette 1927 – Joseph Déchelette, *Manuel d'archeologie preistorique celtique et gallo-romaine, vol. IV. Second Age du Fer ou Epoque de La Tène, 2-eme Edition augmentée d'une Index*, Paris, 1927.
- Dupoi, Sârbu 2001 – V. Dupoi, V. Sârbu, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasele-Gruia Dării, județul Buzău*, Buzău, 2001.
- Eskenasy 1977 – V. Eskenasy, Date preliminare despre necropola romană de la Streisîngeorgiu (jud. Hunedoara), în SCIVA, 28, 1977, 4, p. 603-609.
- Gheorghiu 2005 – G. Gheorghiu, *Dacii pe cursul mijlociu al Mureșului*, Cluj-Napoca, 2005.
- Glodariu, Iaroslavschi 1979 – I. Glodariu, E. Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci*, Cluj-Napoca, 1979.
- Glodariu, Moga 1989 – I. Glodariu, V. Moga, *Cetatea dacică de la Căpâlna*, București, 1989.
- Gostar 1969 – N. Gostar, *Cetăți dacice din Moldova*, București, 1969.
- El Susi 1996 – Georgeta El Susi, *Vânători, pescari și crescători de animale în Banatul Mileniilor VI î. Ch. – I d. Ch.*, Timișoara, 1996.
- Horedt, Seraphin 1971 – K. Horedt, K. Seraphin, *Die prahistorische ansiedlung auf dem Wietenberg bei Sighișoara-Schassburg*, Bonn, 1971.
- Kotigoroško 1995 – V. Kotigoroško, *Ținuturile Tisei Superioare în veacurile III î. Chr. – IV e.n (Perioadele La Tène și romană)*, București 1995.
- Lupu 1989 – N. Lupu, *Tilișca. Așezările arheologice de pe Cățanaș*, București, 1989.
- Macrea et alii 1961 – M. Macrea, D. Protase, M. Rusu, *Șantierul arheologic Porolissum*, în Materiale VII, 1961, p.361-371.
- Macrea et alii 1966 – M. Macrea, O. Floca, N. Lupu, I. Berciu, *Cetăți dacice din sudul Transilvaniei*, Ed. Meridiane, 1966.
- Matei, Pop 2001 – Al. V. Matei, H. Pop, *Măgura Moigradului – Zona Sacră (sec I î. Hr) și așezare dacică fortificată (sec. I d. Hr)*, în Studii de Istorie Antică. Omagiu profesorului Ioan Glodariu, Cluj-Napoca, 2001.
- Pârvan 1992 – V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, Chișinău, 1992.
- Popa 2004 – C. I. Popa, *Descoperiri dacice pe valea Cugirului*, în *Daco-geții*, 2004, p.83-161.
- Roșca 1944 – M. Roșca, *Les Celtes en Transylvanie*, în Közlemenezek IV, 1-2, Cluj-Napoca, 1944.

- Rustoiu 1996 – A. Rustoiu, *Metalurgia bronzului la daci (sec II î. Chr. – sec I d. Chr.) Tehnici, ateliere și produse de bronz*, Bibliotheca Thracologica, XV, București 1996.
- Rustoiu 2002 – A. Rustoiu, *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca, 2002.
- Rustoiu et alii 2001-2002 – A. Rustoiu, V. Sârbu, I.V. Ferencz, *Mormântul tumular dacic de la Călan (jud. Hunedoara)*, în *Sargeția*, XXX, 2001-2002, p. 111-127.
- Sârbu 1994 – V. Sârbu, *Mormintele tumulare din zona carpato-dunăreană (sec. I î. d. Chr. – I d. Chr.)*, în *Istros*, VII, 1994, p.123-159.
- Spânu 2003 – D. Spânu, Un mormânt de epocă târzie Latène de la Dubova, în *SCIIVA* tom. 52-53, 2001-2002, p. 83-133.
- Székely 1961 – Székely Zoltán, *Săpăturile efectuate de Muzeul Regional din Sfântu Gheorghe*, în *Materiale VII*, 1961, p.179-189.
- Teodor 1987 – Silvia Teodor, *Cercetările arheologice de la Ciurea, județul Bacău*, în *Arheologia Moldovei*, XI, Iași, 1987.
- Teodor et alii 1998 – Silvia Teodor, Mircea Nicu, Stela Țău, *Așezarea geto-dacică de la Poiana, jud. Galați. Unelte, arme, piese de harnașament și alte obiecte de fier, bronz, lut ars și piatră..* în *ArhMold.*, XXI, 1998.
- Ursachi 1995 – V. Ursachi, *Zargidava. Cetatea dacică de la Brad*, Bibliotheca Thracologica, X, București, 1995.
- Vulpe, Vulpe 1927-1932 – R. Vulpe, Ec. Vulpe, *Le fouilles de Poiana*, în *Dacia*, III-IV, 1927-1932, p.253-338.
- Vulpe et alii 1951 – R. Vulpe, Ec. Vulpe, A. Nițu. Pr. C Mătasă, C. Cihodaru, C. Călinescu, V. Bălan, St. Kiss, Ec. Negruți, R. Petre, Șt. Ștefănescu, *Activitatea Șantierului arheologic Poiana-Tecuci 1950*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p.177-236.
- Vulpe 1959 – R. Vulpe, *Șantierul arheologic Popești*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, V, București, 1959
- Vulpe 1966 – R. Vulpe, *Așezări getice din Muntenia*, București, 1966.
- Vulpe, Popescu 1976 – Al. Vulpe, E. Popescu, *Une contribution archéologique á l'étude de la religion de Géo-Daces*, în *Thraco-Dacica*, I, 1976, p. 217-226.
- Woźniak 1974 – Z. Woźniak, *Wschodnie pogranicze Kultury Latenkiej*, Wrocław – Warszawa – Krakow – Gdansk, 1974.
- Zirra 1976 – V. Zirra, *Le problème des Celtes dans l'espace du Bas-Danube*, în *Thraco-Dacica*, I, 1976, p. 175-182.

Fig. I. Răspândirea pintenilor în Dacia: 1. Ardeu (jud. Hunedoara) 2. Bâta Doamnei (jud. Neamț) 3. Brad (com. Negrii, jud. Bacău) 4. Brașov 5. Căndești (jud. Vrancea) 6. Călan (jud. Hunedoara) 7. Căpâlna (jud. Alba) 8. Costești (jud. Hunedoara) 9. Cugir (jud. Alba) 10. Jigodin (jud. Harghita) 11. Lunca Ciurei (jud. Iași) 12. Măgura Moigradului (jud. Zalău) 13. Medișorul Mare (com. Simionești, jud. Harghita) 14. Merești (jud. Harghita) 15. Ocnîța (jud. Vâlcea) 16. Piatra Craivii (jud. Alba) 17. Pietroasele - Gruiu Dării (jud. Buzău) 18. Poiana (jud. Galați) 19. Popești (jud. Argeș) 20. Dubova (jud. Mehedinți) 21. Racoș (jud. Brașov) 22. Râșnov (jud. Brașov) 23. Răcățiu (jud. Bacău) 24. Sighișoara 25. Tilișca (jud. Sibiu).

Fig. II. – Figură terminologică

Pl. I. 1-2. Răcătău (apud Glodariu); 3. Răcătău (apud Căpitanu); 4. Poiana (apud Vulpe); 5. Pietroasele – *Gruia Dării* (apud Sârbu); 6. Poiana (apud Vulpe); 7. Răcătău (apud Căpitanu); 8. Poiana (apud Vulpe); 9. Brad (apud Ursachi);

Pl. II. 1. Piatra Craivii (apud I. Berciu); 2. Căpâlna; 3. Pietroasele - *Gruia Dării* (apud Sârbu); 4. Costești – *Cetățuie* (apud Glodariu); 5. Porolisum (apud Macrea); 6. Brașov (apud Roșca); 7. Măgura Moigradului (apud Matei, Pop); 8. Merești (apud V. Crisan); 9. Costești-Cetățuie (apud Glodariu); 10. Dubova (apud Spânu); 11. Pietroasele – *Gruia Dării*(apud Sârbu); 12. Costești-Cetățuie (apud Glodariu);

Pl. III. 1-2. Pietroasele – Gruiu Dării (apud Sârbu); 3. Merești (apud V. Crișan); 4. Jigodin (apud V. Crișan); 5. Piatra Craivii (Craiva, apud I. Berciu); 6. Căpâlna (apud Rustoiu); 7. Costești-Cetățuie (apud Daicoviciu); 8. Ocnița (apud Berciu); 9. Poiana (apud Silvia Teodor).

SPURS BELONGING TO THE DACIAN KINGDOM PERIOD

Abstract

The spurs are harness pieces that belong to the equipment of a knight. Made from metal, they are attached to the heels of the bearer, and play an important role in transmitting some of the commands to the horse, though prick fixed to their ends. The spurs from Pre-Roman Dacia were discovered in a funerary context, but at the same time they have been found in civil and fortified settlements (see the map in Pl. II). They have been dated to a very wide period of time, from the middle of the second century B.C. to the end of the first century A.D. An aspect that the archaeological researchers observed is that the spurs from Dacia have many analogies with Celtic spurs.

In this study I have attempted to discuss aspects of terminology as well as attempting to create a typological classification of the spurs from Pre-Roman Dacia because these tasks have never been carried out in our scientific literature. We must observe the fact that in combination with Tracian harness pieces, the use of horses in an attach campaign was very efficient, the animal having been trained for this purpose probably responded instantaneously to the commands given by the rider.

Table of Illustrations

Fig. I – Spurs spreading map;

Fig. II – Terminological figure;

Pl. I. 1-2. Răcățau (according to Glodariu); 3. Răcățau (according to Căpitanu); 4. Poiana (according to Vulpe); 5. Pietroasele – *Gruia Dării* (according to Sârbu); 6. Poiana (according to Vulpe); 7. Răcățau (according to Căpitanu); 8. Poiana (according to Vulpe); 9. Brad (according to Ursachi);

Pl. II. 1. Piatra Craivii (according to I. Berciu); 2. Căpâlna; 3. Pietroasele - *Gruia Dării* (according to Sârbu); 4. Costești – *Cetățuie* (according to Glodariu); 5. Porolisum (according to Macrea); 6. Brașov (according to Roșca); 7. Măgura Moigradului (according to Matei, Pop); 8. Merești (according to V. Crișan); 9. Costești-*Cetățuie* (according to Glodariu); 10. Dubova (according to Spânu); 11. Pietroasele – *Gruia Dării* (according to Sârbu); 12. Costești-*Cetățuie* (according to Glodariu);

Pl. III. 1-2. Pietroasele – *Gruia Dării* (according to Sârbu); 3. Merești (according to V. Crișan); 4. Jigodin (according to V. Crișan); 5. Piatra Craivii (Craiva, according to I. Berciu); 6. Căpâlna (according to Rustoiu); 7. Costești-*Cetățuie* (according to Daicoviciu); 8. Ocnița (according to Berciu); 9. Poiana (according to Silvia Teodor).